

LENİNGRAD:
KUŞATILMIŞ BİR ŞEHRİN TRAJEDİSİ

1941-1944

ANNA REID

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0092

Tarih: 028

LENİNGRAD:

KUŞATILMIŞ BİR ŐEHİRİN TRAJEDİSİ

1941-1944

ANNA REID

Özgün adı

Leningrad

Tragedy of a City Under Siege, 1941-44

Türkçesi

Özgür Atılım Turan

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Hüseyin Yorulmaz

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama

Faruk Özcan

Kitap Editörü

Mehmet Yılmaz Akbulut

Son Okuma

Hatice Bozkurt Kerimova

VakıfBank Kùltür Yayınları

Büyükdere Caddesi

No: 97 – Kat 4

ŐiŐli 34394 İstanbul

Telefon: 0 212 354 5730

www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr

Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ő., 2021

© Anna Reid, 2011

ISBN 978-605-7947-32-1

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek Őartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dıŐında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Turkuvaz HaberleŐme ve Yay. A. Ő.

Güzeltepe Mahallesi MareŐal Fevzi

Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1

Eyüpsultan İstanbul

Telefon: 0212 354 3000

Sertifika No: 46403

1. Baskı: Nisan 2021

LENİNGRAD:
KUŞATILMIŞ
BİR ŞEHRİN
TRAJEDİSİ
1941-1944

ANNA REID

TÜRKÇESİ
ÖZGÜR ATILIM TURAN

ANNA REID

Oxford'da hukuk ve UCL Slav Dilleri ve Doğu Avrupa Çalışmaları bölümünde Rus Tarihi okumuştur. İş hayatına danışman ve ekonomi muhabiri olarak başlamıştır, 1993'ten 1995'e kadar Kiev'de yaşamış, *Economist* ve *Daily Telegraph* Ukrayna muhabiri olarak çalışmıştır ve 2003'ten 2007'e kadar Polity Exchange adlı düşünce kuruluşunda dış işleri programını yönetmiştir. Önceki eserleri şunlardır: *The Shaman's Coat: A Native History of Siberia* ve *Borderland: A Journey Through the History of the Ukraine*. Kocası ve oğullarıyla birlikte batı Londra'da yaşamaktadır.

ÖZGÜR ATILIM TURAN

Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden Lisans mezunu olduktan sonra bir süre Malta ve Çek Cumhuriyeti'nde yaşadı. Namık Kemal Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde Yüksek Lisansını tamamladı, ardından Ege Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde Doktora öğrenciliğine başlayıp İstanbul Üniversitesi'nde Doktora eğitimine devam etti. Yayınlanmış çok sayıda çevirisi vardır ve halen Namık Kemal Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmakta ve çeviri çalışmalarına devam etmektedir.

Edward ve Bertie için

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	13
Giriş	17

I. KISIM

İSTİLA: HAZİRAN-EYLÜL 1941

1. 22 Haziran 1941	33
2. Barbaros	47
3. “Biz kazanıyoruz Fakat İlerleyen Almanlar”	79
4. Halk Ordusu	105
5. “Fare Kapanında Kısılmak”	125

II. KISIM

KUŞATMA BAŞLIYOR: EYLÜL-ARALIK 1941

6. “Duygusallığa Yer Yok”	155
7. “Kalbimizin Son Atışına Kadar”	185
8. 125 Gram	209
9. Huninin İçine Akmak	229

III. KISIM

TOPLU ÖLÜM: 1941-1942 KIŞI

10. Buzlu Yol	257
11. Kızaklar ve Kozalar	273
12. ‘Biz Kaya Gibiydik’	301
13. <i>Svyazi</i>	325
14. “Robinson Crusoe Şanslı Bir Adamdı”	345
15. Ceset Yemek ve İnsan Yemek	361
16. Anton İvanoviç Kızgın	377
17. Büyük Ev	389

IV. KISIM

ÖZGÜRLÜĞÜ BEKLERKEN: OCAK 1942 – OCAK 1944

18. Mezbaha Ormanı	403
19. Yaşamının ve Nefes Almanın Tatlı Hazzı	425
20. Leningrad Senfonisi	455
21. Son Yıl	473

V. KISIM

AKIBET

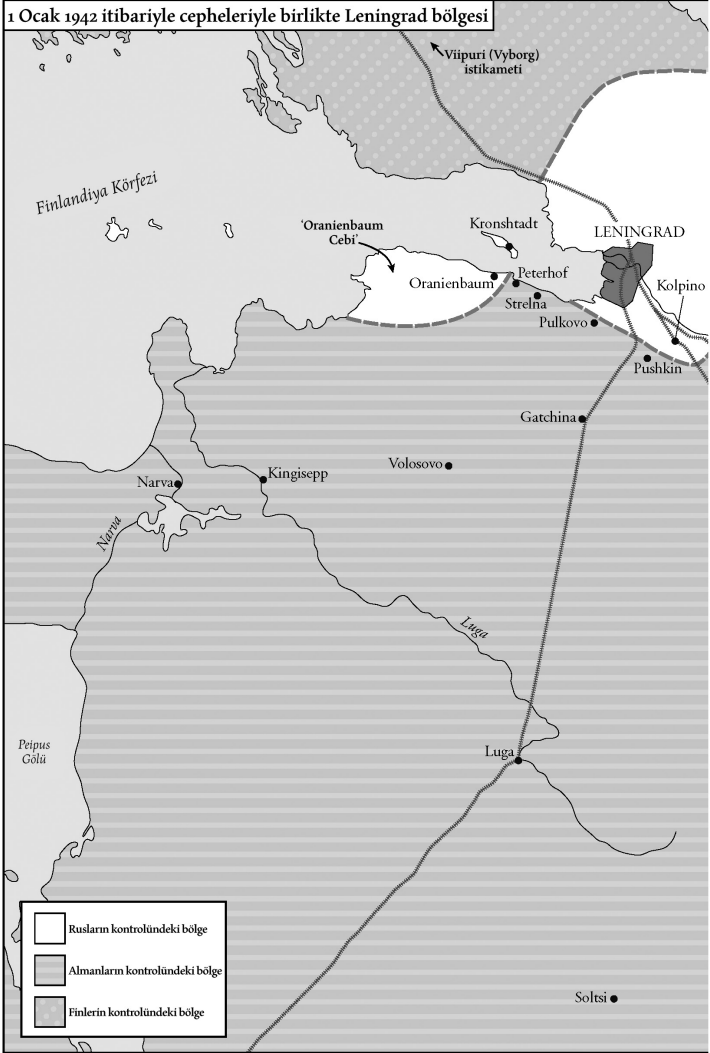
22. Eve Dönüş	499
23. Anılar Mahzeni	519
Ek I	533
Ek II	537
Kaynakça	539
Dizin	557

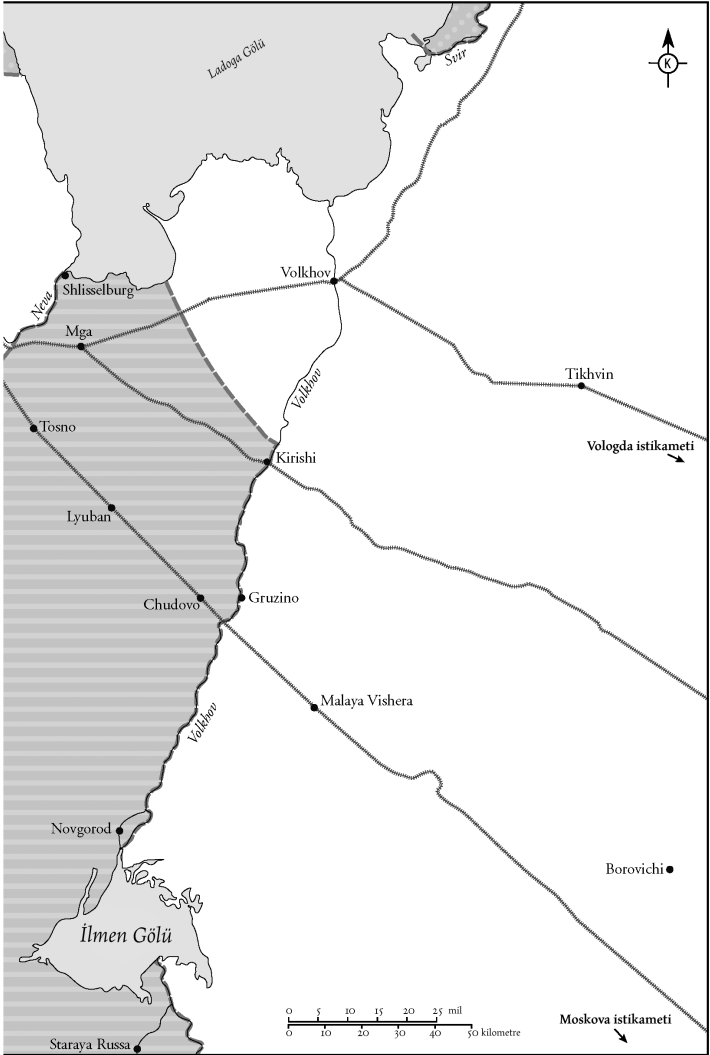

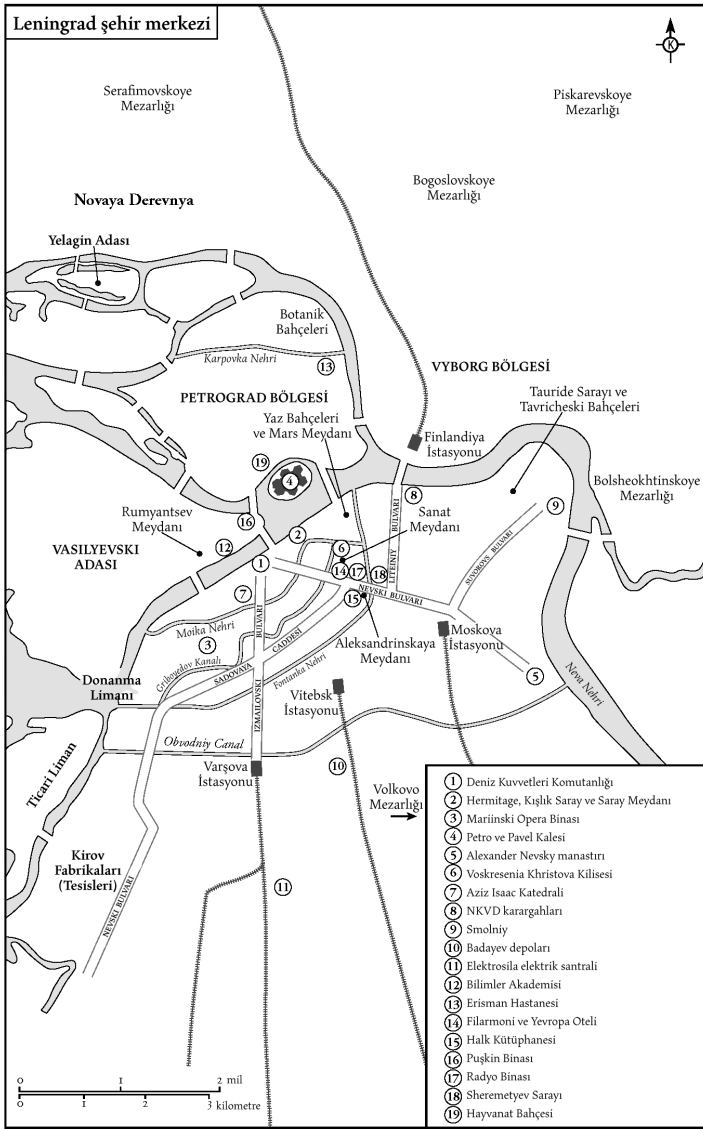
HARİTA 1
DOĞU CEPHESİ

HARİTA 2

1 OCAK 1942 İTİBARI İLE LENİNGRAD BÖLGESİ CEPHELERİ

HARİTA 3

LENİNGRAD ŞEHİR MERKEZİ

TEŞEKKÜR

Bu kitabın ortaya çıkmasında çok sayıda insanın yardımı oldu. İlk olarak temsilcim Peter Robinson'a ve editörlerim Bill Swainson'a, George Gibson'a ve Ludger Ikaş'a kitap üzerinde kuşatmanın 872 gününden çok daha uzun süre çalışabilmemi mümkün kılan maddi kaynakları buldukları ve bana aktardıkları için teşekkür etmeliyim. Leningrad kuşatması ölçeğinde hadiseler asla tam olarak aktarılamaz, fakat bu işe kalkışırken ihtiyaç duyduğum zamana ve kaynaklara sahip olduğum için son derece şanslıydım.

İkinci olarak kendi projelerinden zaman ayırıp araştırmama katıldıkları için beş akademisyene en içten şükranlarımı sunmak isterim – St. Petersburg'daki Avrupa Üniversitesi'nden Dr. Tatjana Voronina, Rusya Millî Kütüphanesi'nden Mariya Sviçenskaya, Dr. Lyuba Vinogradova, Rusya Devlet Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesi'nden Pavel Rakitin ve Freiburg'daki Albert-Ludwigs Üniversitesi'nden Michelle Miles-. Rusya'daki ve Almanya'daki kütüphaneleri tararken fikirlerimi geliştirmem için tavsiyelerde bulundular, yol gösterdiler ve beni sabırla dinlediler. Maşa Bozunova, Maşa Yeremenko, Maşa Kaminskaya, Dr. Yelena Hlinovskaya-Rockhill ve Sofiya Savage da aynı derecede sabırlı ve anlayışlıydılar ve düzinelerce ciltlik sözlü tarihi ve kuşatma günlüklerini tercüme etmeye yardım ettiler. Eğer bu kitabın herhangi bir değeri varsa bu değer büyük oranda onlara aittir.

Tarihçi arkadaşlarım tarafından teşvik edildiğim için ayrıca olağanüstü şanslıydım, onların başında Rus Bilimler Akademisi Petersburg şubesinden Dr. Sergey Yarov ve Aleksandr Çistikov

gelmektedir. Her ikisi de zamanlarını ve tecrübelerini paylaşmak konusunda, bitmek bilmeyen sorularımı cevaplamakta ve beni en güncel tartışmalara ve yayınlara yöneltmekte son derece cömertti. Freiburg'da Profesör Ulrich Herbert ve Dr. Cornelia Brink kuşatmayı Alman bakış açısıyla mükemmel şekilde açıkladılar. Londra'da Profesör Orlando Figes ve David Kirby, Simon Sebag Montefiore ve özellikle Antony Beevor -Doğu Avrupa'ya tayin edilen hepimiz için bir *velikiy vojd* [büyük lider] idi- bilgeliklerini ve bağlantılarını paylaştılar ve genellikle uzun ve yalnız bir iş olan yazma eylemine renk kattılar. Elbette kendi kitapları arasında zaman bulup esere son halini ustalıklarla veren Judith Flanders'ın da hakkı ödenmez. Son düzenlemeler Richard Collins'in, Bloomsbury'den Anna Simpson'ın ve kitabı Almanca'ya çeviren Bernd Rullkotter'in keskin gözleri altında gerçekleşti. Röportaj veren, girizgâh yapan veya durup dururken gönderilen elektronik postalara ayrıntılı yanıtlar veren diğer meşgul insanlar arasında Petersburg Hayvanat Bahçesinden Galina Afanasyeva, Glasgow'daki Mitchell Kütüphanesinden Marion Beaton, Meriel Buxton, Felicity Cave, Newcastle Üniversitesi'nden Dr. Robert Dale, Dr. Alan Dangour, George Edgar, St. Petersburg Tarihi Müzesinden Olga Filoçika, Memorial'ın St. Petersburg şubesinden İrina Flige, şehrin Yahudi Cemaati Merkezinden Aleksandr Frenkel, Deborah Hodgkinson, Helsingin Sanomat'tan Virta Kaija, Radyo Baltık'tan Olga Kalaşnikova, St. Petersburg Avrupa Üniversitesinden Dr. Nikita Lomagin ve Dr. Yekaterina Melnikova, Dr. Chiara Mayer-Rieckh, Giles Milton, Pulkovo Gözlemevinden Dr. Yuriy Nagovitsın, Catriona Oliphant, St. Petersburg Devlet Üniversitesinden Dr. Vladimir Osinskiy, Nottingham Üniversitesinden Dr. Siobhan Peeling, St. Petersburg Filarmonisinden Galina Retrovskaya, Rusya Milli Kütüphanesinden Natalya Rogova, BBC World haber merkezinden Olga Smirnova ve Renata Tairbekova, Edinburgh Üniversitesinden Dr. Alexandra Smith, Tim Tzouliadis, *Hermitage*'dan Lyudmila Voronihina, Paris'teki

Institut d'Historie du Temps Présent'tan Nicolas Werth, Stephanie Williams, Dr. Emma Wilson ve Petersburg Askeri Tıp Müzesinden Dimitriy Juravlyov sayılabilir.

Devlet Üniversitesi Gazetecilik Fakültesinden Vladimir Nikitin bu kitapta kullanılan ve çoğu ilk kez çığır açan *Bilinmeyen Abluka* koleksiyonunda sergilenen fotoğrafların ortaya çıkarılmasında paha biçilmez yardımlarda bulundu. St. Petersburg Times gazetesinden Galina Stolyarova o güzel şehrine yaptığım ilk ziyaretlerde büyüleyici Mariinskiy'e girebilmem için sayısız bасыn bileti sağlamakla birlikte birçok konuda yardımda bulundu. Sergey Zagatskiy bana büyükannesi Klara Rakhman'ın kuşatma günlüğünün orijinalini gösterdi ve kitap harfleriyle yeniden yazılmasına izin verdi. "Poisk" organizasyonundan Saşa Orlov beni Myasnoy Bor savaş meydanlarında dolaştırdı ve Aleksandr Osipov Nevskiy Pyataçok (tamamen kendisi tarafından oluşturulan anı müzesi Nevskaya Dubrovka köyünde bir dükkânın üstündedir) etrafı gezdirdi. Kendi yurdumda ise Komutan Geoffrey Palmer savaş döneminde Moskova'da İngiltere Askeri Ataşeliği yaptığı yıllara dair anılarını neşeyle anlattı, dul eşi Angelina Palmer'a da şükranlarımı sunuyorum. Lyubov Dvoretzkaya Rusça bilgimi istenilen seviyeye getirdi ve Robert Chandler beni destekçilerinin sayısız faydalı yorumunda ve tavsiyede bulunduğu SEELANGS çevrimiçi forumuyla tanıştırdı. Milletvekili Gisela Stuart Avam Kamarasında tarih ve insan hakları derneği adına başbakana bir soru önergesi sundu. Londra Kütüphanesi ve Slav Dilleri ve Doğu Avrupa Çalışmaları Fakültesi Kütüphanesi ve eşsiz John Sandoe kitabevi çalışanları her zaman olduğu gibi son derece yardımsever ve becerikliydi.

En unutulmaz olanı ise kuşatmadan sağ kurtulmayı başaranlarla yaptığım röportajlardı. Daniil Alshits, İrina İvanova (kızlık soyadı Bogdanova), İgor Kruglyakov, Anjelina Kupaygorodskaya ve Galina Semenova hayatlarının korkunç bir dönemlerini ayrıntılarıyla anlatmayı kabul ettiler, önlerinde minnetle ve

saygıyla eğiliyorum. Ayrıca Bogdanov- Berezovski, Hockenjos ve Starodubtsev ailelerine yayınlanmayan aile günlüklerinden alıntılar yapmama izin verdikleri için şükranlarımı sunuyorum. Son olarak kocam Charles Lucas'a ve bu kitabı ithaf ettiğim sevgili oğullarımız Edward ve Bertie'ye çok teşekkür ederim. Onlar olmasaydı daha fazla okur, fakat daha az anlardım.